

ADL-Taxonomin®

EN BEDÖMNING AV AKTIVITETSFÖRMÅGA

Kristina Törnquist och Ulla Sonn

SVERIGES
ARBETSTERAPEUTER

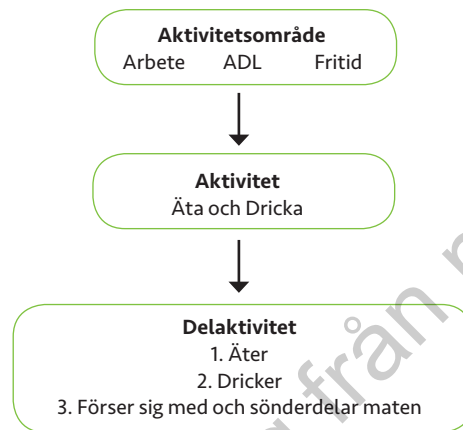
Innehåll

Förord

Introduktion	7
Bedömning av förmåga till dagliga aktiviteter	7
Utveckling av ADL-Taxonomi	9
Principer för uppbyggnad av en taxonomi	9
Begreppet aktivitetsförmåga	10
De olika utvecklingsstegen	11
Validitet och reliabilitet	12
Aktiviteter och delaktiviteter i relation till ICF	12
ADL-Taxonomins syfte och innehåll	13
ADL-Taxonomins definitioner av aktiviteter och delaktiviteter	14
Användandet av ADL-Taxonomi	15
Cirkeldiagram	15
Bedömningsformulär	16
Vad kan mätas och beskrivas?	16
Bedömningens olika steg	17
ADL-Taxonomi som it-stöd	17
Anpassning till olika verksamheter	18
ADL-Taxonomi: Barn	18
ADL-Taxonomi: Barn – definitioner av aktiviteter och delaktiviteter	19
ADL-Taxonomi: Personer med synnedsättning	20
ADL-Taxonomi: Personer med synnedsättning – definitioner av aktiviteter och delaktiviteter	21
ADL-Taxonomi: Personer med psykisk funktionsnedsättning	22
ADL-Taxonomi: Personer med psykisk funktionsnedsättning – definitioner av aktiviteter och delaktiviteter	23
Exempel utifrån cirkeldiagrammen	25
Från individ- till gruppdokumentation	30
ADL-Taxonomi inom forskning	33
Sammanfattning av litteraturgenomgång	36
Referenser	37
Bilagor	39
Bilaga A: ADL-Taxonomins cirkeldiagram och bedömningsformulär	
Bilaga B: ADL-Taxonomins cirkeldiagram och bedömningsformulär: Barn	
Bilaga C: ADL-Taxonomins cirkeldiagram och bedömningsformulär: Personer med synnedsättning	
Bilaga D: ADL-Taxonomins cirkeldiagram och bedömningsformulär: Personer med psykisk funktionsnedsättning	
Bilaga E: Mappning av ADL-Taxonomierna till ICF	

ADL-Taxonomins syfte och innehåll

ADL-Taxonomin är ett instrument som syftar till att beskriva en persons aktivitetsförmåga och omfattar tre begreppsnivåer där **aktivitetsområdet** utgörs av ADL som består av ett antal **aktiviteter**. Varje aktivitet är definierad med hjälp av ett antal urskiljbara **delaktiviteter** (figur 1). Aktiviteten omfattar en grupp dagliga delaktiviteter som tillsammans har ett bestämt syfte till exempel "Äta och Dricka". Genom denna nivåuppbbyggnad kan en persons förmåga beskrivas övergripande eller detaljerat.

Figur 1. ADL-Taxonomins tre begreppsnivåer.

ADL-Taxonomin omfattar tolv aktiviteter som kan anses vara generella för de flesta och utgör en bas för det dagliga livet. De ingående aktiviteterna har ingen inbördes rangordning. I enlighet med principerna om att kategorier inte ska överlappa varandra i för hög grad kom delaktiviteterna att variera till antalet.

ADL-Taxonomin omfattar följande tolv aktiviteter:

- Äta och Dricka (3 delaktiviteter)
- Förflyttning (6 delaktiviteter)
- Toalettbesök (4 delaktiviteter)
- På-och avklädning (5 delaktiviteter)
- Personlig hygien (3 delaktiviteter)
- Övrig kroppsvård (5 delaktiviteter)
- Kommunikation (5 delaktiviteter)
- Resor (5 delaktiviteter)
- Matlagning (3 delaktiviteter)
- Inköp av dagligvaror (3 delaktiviteter)
- Städning (2 delaktiviteter)
- Tvätt (3 delaktiviteter)

I denna version (4.0) har smärre förändringar gjorts avseende definitionerna av aktiviteterna "Förflyttning", "Övrig kroppsvård", "Kommunikation", "Matlagning" samt "Tvätt".

Original

ADL-TAXONOMINS DEFINITIONER AV AKTIVITETER OCH DELAKTIVITETER

Detta blad får kopieras för användning tillsammans med cirkeldiagrammet och bedömningsformuläret.

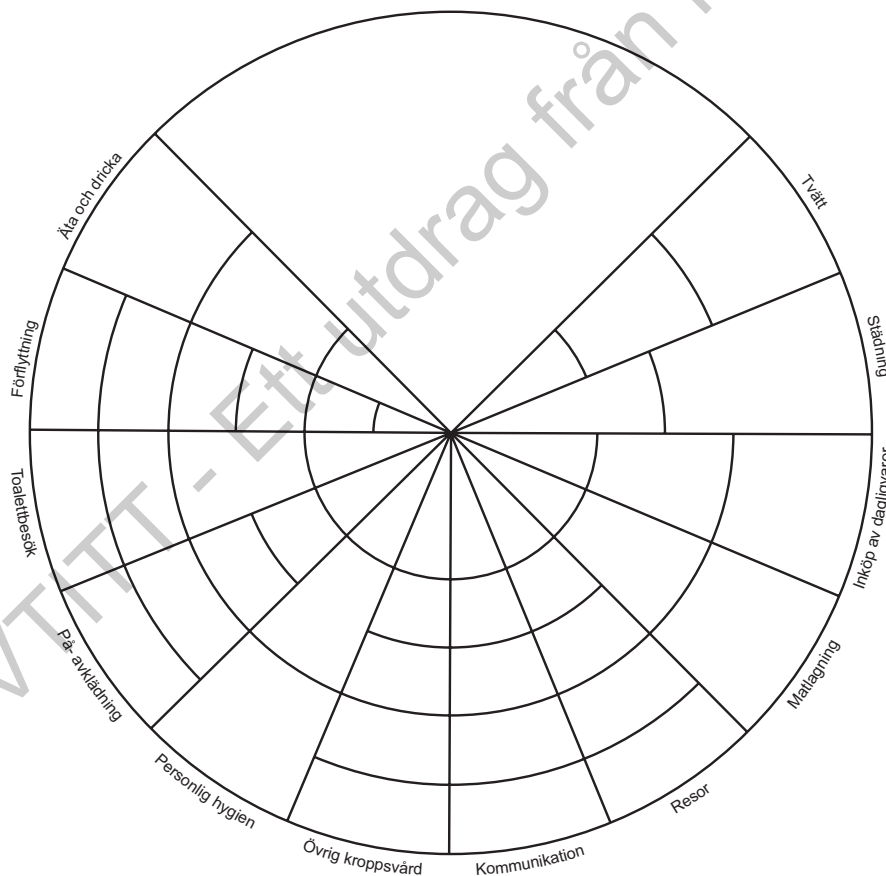
Aktiviteter	Delaktiviteter som ingår i aktiviteterna
Äta och dricka Definieras som att ta mat och dryck på bordet, att äta och dricka.	1. Äter, d.v.s. för maten till munnen och äter. 2. Dricker, d.v.s. för drycken till munnen och dricker. 3. Förser sig med och sönderdelar maten, d.v.s. förser sig med mat och dryck samt sönderdelar maten med bestick.
Förflyttning Definieras som att ändra grundläggande kroppsställning, att målmedvetet förflytta sig från en plats till en annan.	1. Förflyttar sig i sängen, d.v.s. ändrar läge t.ex. vända sig, sätta sig upp. 2. Förflyttar sig från säng till stol, eller mellan stolar. 3. Förflyttar sig mellan rum på samma våningsplan. 4. Förflyttar sig mellan våningsplan via hiss eller trappa. 5. Förflyttar sig ut och in i huset. 6. Förflyttar sig i yttre närmiljön.
Toalettbesök Definieras som att ta sig till och från toaletten, i tid, samt utföra nödvändiga toalettbestyr.	1. Utför blås- och tarmtömning viljemässigt/kontrollerat. 2. Förflyttar sig på och av toalettstolen samt torkar sig i samband med toalettbesöket. 3. Ordnar klädsel och ev. sanitets- eller inkontinenshjälpmedel samt tvättar händerna. 4. Förflyttar sig i tid till toaletten.

Användandet av ADL-Taxomin

En persons aktivitetsförmåga kan beskrivas på aktivitets- eller delaktivitetsnivå och arbetsterapeuten kan dokumentera detta i ett cirkeldiagram eller på ett bedömningsformulär beroende av hur bedömningen ska användas. Arbetsterapeuten kan också använda bedömningsformuläret vid den direkta **observationen** eller **intervjun** och sedan fylla i cirkeldiagrammet vid behov. ADL-Taxomin kan även användas för **självskattning**.

CIRKELDIAGRAM

Instrumentets cirkeldiagram ger en visuell bild över bedömningen (se figur 2). Delaktiviteterna är ordnade så att den enklaste aktiviteten, numrerad "1.", alltid ligger närmast mot cirkelns mitt. Cirkelns tomma utrymme medger möjligheter att komplettera med för den enskilde relevanta och aktuella aktiviteter, exempelvis att sköta sin medicinerings, att hantera sin rullstol, hantera larm/kommunikationsmedel eller sköta sin ekonomi.

Figur 2. ADL-Taxomin's cirkeldiagram

BEDÖMNINGSFORMULÄR

Ett mer traditionellt bedömningsformulär, som ger samma information och valfrihet som cirkel-diagrammet, kan användas. Även här väljer man att bedöma relevanta aktiviteter. Vissa aktiviteter kan uteslutas genom en markering ”Ej aktuellt” (se figur 3).

Aktiviteter	Delaktiviteter som ingår i aktiviteterna	Bedömning						Ej aktuellt	Kommentar
		Gör	Kan	Vill					
Äta och dricka. Definieras som att ta mat och dryck på bordet, att äta och dricka.	1. Äter, d.v.s. för maten till munnen och äter.								
	2. Dricker, d.v.s. för drycken till munnen och dricker.								
	3. Förser sig med och sönderdelar maten, d.v.s. förser sig med mat och dryck samt sönderdelar maten med bestick.								

Figur 3. Exempel genom utdrag ur ADL-Taxomin's bedömningsformulär

VAD KAN MÄTAS OCH BESKRIVAS?

Utifrån ADL-Taxomin's definitioner av aktiviteterna måste man bestämma vad som ska mätas (operationalisering) och på vilket sätt informationen inhämtas som observation, intervju eller självskattning. Först görs alltid en bedömning av vad personen **gör**. Därefter kan någon delaspekt som **kan** eller **vill** dokumenteras.

ADL-Taxomin kan användas för att dokumentera förändringar, exempelvis hur personens förmåga var innan och efter skadan, före och efter utskrivning, i olika miljöer samt förmåga i relation till uppsatta målprofiler. Detta ger en bild av något har förändrats och dokumentationen kan utgöra underlag för exempelvis vårdplanering. Vidare ger det en möjlighet att åskådliggöra en eventuell skillnad mellan vad personen faktiskt gör eller skulle vilja göra. På så sätt kan arbetsterapeuten få reda på personens motivation och/eller kapacitetsförmåga, vilket är viktigt att veta för planering av relevanta åtgärder.

Vidare kan skillnader mellan olika bedömningssätt beskrivas, till exempel skillnader mellan personens egen uppfattning och vad som arbetsterapeuten observerat. En annan möjlighet är att med ADL-Taxomin beskriva det aktuella hjälpbehovet. Ytterligare en annan möjlighet är att i efterhand utvärdera genomgången rehabiliteringsperiod med målfyllelseanalys, där varje person utgör sin egen kontroll. Likaså är det möjligt att illustrera olika arbetsterapeuters bedömningar av samma person för att undersöka instrumentets reliabilitet.

ADL-Taxomin har testats för personer med olika diagnoser och inom olika verksamhetsområden. Speciellt har ADL-Taxomin visat sig användbar för att illustrera var problem och möjligheter ligger i behandlingsarbetet. Det blir enklare att kommunicera om träningsmål, vilka aktiviteter som personen vill prioritera eller vilka som inte är aktuella. Att tillse att aktiviteterna är meningsfulla utifrån varje persons behov och önskan är en viktig princip i all arbetsterapi.

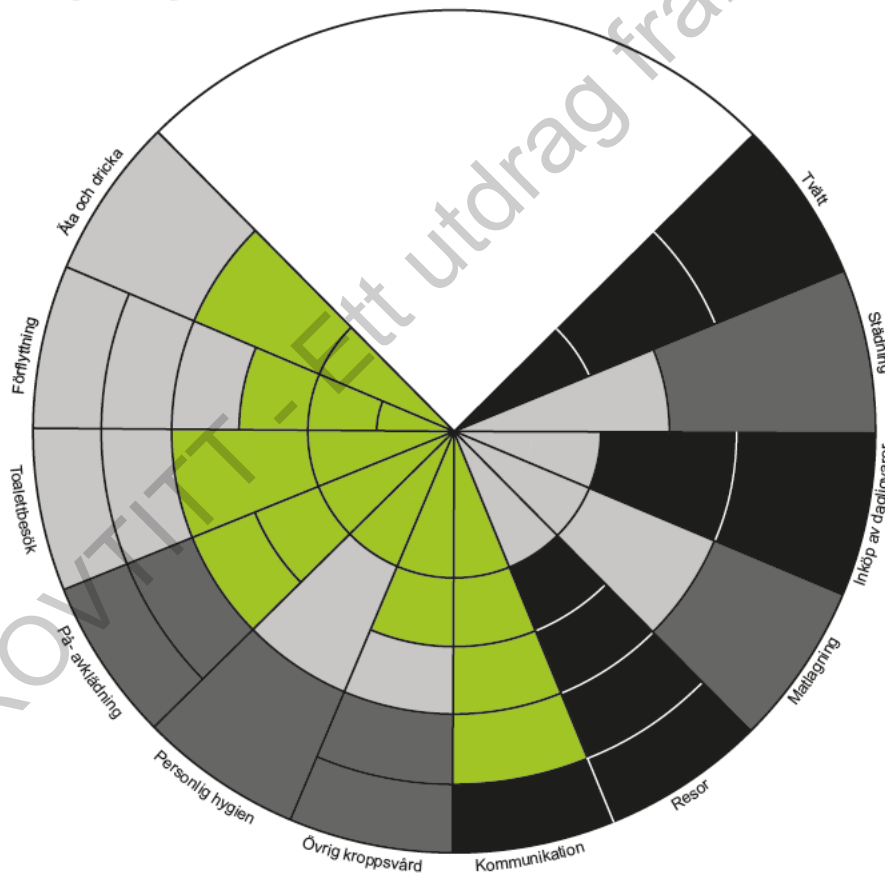
Exempel utifrån cirkeldiagrammen

I kommunikation med enskilda personer, anhöriga och vårdpersonal, har arbetsterapeuter som använt ADL-Taxonomierna ofta haft stor nytta av att dokumentera aktivitetsförmåga i form av cirkeldiagram. Då ADL-Taxonomierna kan betraktas som en gemensam språklig referensram kan cirklarna användas för att dokumentera vad man i det aktuella fallet vill lyfta fram och visa. För att kunna tolka cirkeldiagrammen krävs dock att man tillägnat sig definitionerna och begreppsstrukturen.

Nedan följer några exempel på hur arbetsterapeuten valt att vid ett speciellt tillfälle lyfta fram aspekter av personens ADL-förmåga i relation till hjälpbehov och målprofil samt att belysa ADL-förmågan före skada och efter träningsperiod. Vidare för att beskriva skillnaden mellan den egna uppfattningen av förmågan och exempelvis anhörigas uppfattning.

EXEMPEL 1.

Exemplet illustrerar graden av en persons självständighet och hjälpbehov som underlag för en vårdplanering.

Teckenförklaring:

- ---
- o o o o
- = Hjälp i form av guidning
- = Hjälp att utföra
- = Ej aktuellt
- = Gör

ADL-Taxomin® är ett bedömningsinstrument och en systematik för beskrivning av förmåga till vardagliga aktiviteter. Instrumentet har getts ut av Sveriges Arbetsterapeuter sedan 1991 och är ett av de mest distribuerade och använda instrumenten bland landets arbetsterapeuter.

Originalen av ADL-Taxomin® omfattar tolv aktiviteter som kan anses vara generella för de flesta och utgör en bas för det dagliga livet. De ingående aktiviteterna har ingen inbördes rangordning. I enlighet med principerna om att kategorier inte ska överlappa varandra i för hög grad, varierar antalet tillhörande delaktiviteterna.

En persons aktivitetsförmåga kan beskrivas på aktivitets- eller delaktivitetsnivå och arbetsterapeuten väljer att dokumentera detta i ett cirkeldiagram eller på ett bedömningsformulär, beroende av hur bedömningen ska användas. Arbetsterapeuten kan också använda bedömningsformuläret vid den direkta observationen eller intervjun och sedan fylla i cirkeldiagrammet vid behov. Instrumentet kan även användas för självskattning.

I denna manual från 2016 har litteraturen uppdaterats med aktuell forskning och en mappning av instrumentets aktiviteter och delaktiviteter till ICF har gjorts. Dessutom har en språklig och layoutmässig omarbetning gjorts. Det helt nya är en anpassning riktad till personer med psykiska funktionsnedsättningar, något som efterfrågats under många år. Sedan tidigare finns även anpassning av instrumentet till barn samt personer med synnedsättning. Genom denna andra upplaga synliggörs att ADL-Taxomin® numera är ett registrerat varumärke.